

dünyayı, dünya için âhireti terkedenler değil fakat her ikisi için de çalışanlardır”, “Öyle bir zaman gelecek ki iyiliği emretmeyen ve kötülükten menetmeyen kimseleri içinizde en hayırlı kişiler olarak göreceksiniz”. Huzeyme'nin bir adama, “İnsanların en kötüsünü öldürmen seni sevindirir mi?” diye sorduğu, “evet” cevabını alınca da, “O zaman sen ondan daha kötü olursun” dediği rivayet edilir.

Hız. Peygamber'den pek çok hadis dinleyen Huzeyme ondan bizzat duymadığı bazı hadisleri de Hz. Ömer'den öğrenmiştir. Hz. Ömer, Hz. Ali ve Câbir b. Abdullah gibi sahâbiler yanında Ebû Vâil, Zir b. Hubeyş, Zeyd b. Vehb, Abdurrahman b. Ebû Leylâ, Ebû İdrîs el-Havlânî gibi tâbiîn âlimleri de ondan hadis rivayet etmişlerdir. Hadis kitaplarında Huzeyme'nin rivayet ettiği 225 hadis yer almaktadır. Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'u's-Şâhih*'lerinde on iki, yalnız *Şâhih-i Buhârî*'de sekiz, yalnız *Şâhih-i Müslim*'de on yedi rivayeti bulunmaktadır.

Rızâ Muhammed Safiyyüddin es-Senûsî *Merviyâtü Huzeyme b. el-Yemân fî Müsnedi'l-İmâm Ahmed* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlamış (Câmiatü Ümmi'l-kurâ, Külliyyetü's-Şerîa ve'd-dirâsâti'l-İslâmiyye, 1403/1983), Kâzım Necm Abbûd da *Emîru fethi'l-fütûh Huzeyme b. Yemân rağıyallâhu 'anh* adlı küçük hacimli bir çalışma yapmıştır (Bağdat 1979). İbrâhim Muhammed Ali'nin ise onun hayatına dair *Huzeyme b. el-Yemân emînü sırri Resûlillâh* adlı hacimli bir eseri vardır (Dımaşk 1417/1996).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 382-408; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 15; VII, 317; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 95; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 256; İbn Hibbân, *Târîhu's-Şâhâbe* (nşr. Bûrân ed-Dannâvî), Beyrut 1408/1988, s. 73; Kelâbâzî, *Ricâlü Şâhihi'l-Buhârî*, I, 213-214; Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 379-381; İbn Mencûye, *Ricâlü Şâhihi Müslim*, I, 145; Ebû Nuaym, *Hilye*, I, 270-283; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 277-278, 365; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), I, 468-469; Zehebî, *el-İber*, I, 19, 27; a.m.f., *A'lâmü'n-nübela'*, II, 361-369; Zerkeşî, *Burhân*, I, 236; Heysemî, *Mecma'u'z-zewâ'id*, IX, 325; İbn Hacer, *el-Şâbe*, I, 317, 331-332; IV, 300; a.m.f., *Takribü't-Tehzib*, I, 156; a.m.f., *Tehzibü't-Tehzib*, II, 219-220; Mutta'ki el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl*, XIII, 343, 347; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, I, 32, 44; Bahrülülüm-i Tabâtabâi, *Ricâlü's-seyyid Bahrü'l-ülüm: el-Fe-vâ'idü'r-ricâliyye* (nşr. M. Sâdik Bahrülülüm – Hüseyin Bahrülülüm), Tahran 1363 hş., II, 162-178; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 180-181; Mustafa el-A'zamî, *Küttâbü'n-nebi*, Dımaşk 1394, s. 52-53; Ali Sâmî en-Neşşâr, *Neşetü'l-fikri'l-felsefi fî'l-İslâm*, Kahire 1398/1977, III, 223-226; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), I, 227; V, 292-299; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 57-58.

SELMAN BAŞARAN

HUZEYME b. HÂZİM

(خزيمة بن خازم)

Huzeyme b. Hâzım
b. Huzeyme en-Nehşeli
(ö. 203/819)

Abbâsiler'in
ünlü kumandanlarından.

Temîm kabilesinin Nehşel koluna mensuptur. Babası Hâzım b. Huzeyme de Abbâsiler'in önde gelen kumandanlarından. Huzeyme babasının yanında çeşitli savaşlara katıldı ve ondan nüfuz ve itibarını tevarüs etti. Adına ilk defa 129 (746) yılındaki Emevî iktidarının sonunu hazırlayan olaylar dizisinde rastlanmaktadır. Hâzım b. Huzeyme, Merverrûz'u ele geçirerek Nasr b. Seyyâr'ın âmili Beşîr b. Ca'fer'i öldürünce bu haberi oğlu Huzeyme ile Ebû Müslim-i Horasânî'ye ulaştırıyordu.

Halife Mehdi-Billâh devrinde (775-785) Bağdat sâhibü's-şurtası olan Huzeyme'nin ikametgâhı Dârü Huzeyme adıyla meşhurdu. Kardeşinin sâhibü's-şurtalıktan azledilmesi üzerine o zamana kadar en mutaassip taraftarlarından olduğu Halife Hâdi-İlelhakk'ı desteklemekten vazgeçti (Kennedy, s. 113) ve ona kin duymaya başladı. Hâdi ölünce (16 Rebûlevvel 170/15 Eylül 786) gece 5000 mevâfiy sarayın önünde topladı ve veliaht şehzade Ca'fer b. Hâdi'yi yatağından kaldırıp haklarından feragat etmeye zorladı. Ca'fer de hilâfetin amcası Hârûnürreşid'in hakkı olduğunu söylemek zorunda kaldı (Taberî, VIII, 232-233).

Hârûnürreşid, Hazarlar'a karşı önemli bir varlık gösteremeyen İrmîniye Valisi Sa'îd b. Selm'i azlederek yerine 172'de (788) görevden aldığı Yezîd b. Mezyed'i tayin etti (183/799). Yeni vali, Huzeyme b. Hâzım'ın takviye kuvvetleriyle birlikte İrmîniye'ye giderek Hazarlar'ı bölgeden uzaklaştırdı (a.g.e., VIII, 270). Yezîd b. Mezyed 185'te (801) ölünce Hârûnürreşid Huzeyme'yi İrmîniye valiliğine getirdi. Daha sonra Rakka Kâsım b. Hârûnürreşid'in (Mu'temin) idaresine verildiğinde (a.g.e., VIII, 338) halife Huzeyme'yi de onun yanında görevlendirdi (Rebûlâhir 192/Şubat 808). Hârûnürreşid devrinde Cibâl'de ortaya çıkan Hürremiyye tafeisi üzerine gönderilen Huzeyme topluluktan bir kısmını esir aldı, bazılarını da öldürdü (192/808). Yine Hârûnürreşid'in halifeliği sırasında Kâsım b. Nasr b. Mâlik'in yerine sâhibü's-şurta tayin edildi ve bir süre Basra valiliği yaptı.

Ya'kübî, Hârûnürreşid'in Huzeyme'yi İrmîniye'ye vali tayin ettiğini ve onun bir yıl iki ay burada kaldığını, daha sonra yerine Yûsuf b. Râşid es-Sülemî'nin gönderildiğini kaydeder (*Târîh*, II, 426).

Emîn halife olunca Huzeyme'yi el-Cezîre'ye vali tayin etti. Daha sonra babası Hârûnürreşid'in Suriye, Kinnesrîn, Avâsım ve Sugûr valiliklerine tayin etmiş olduğu Kâsım'ı 194 (810) yılında azlederek yerine Huzeyme'yi getirdi. Halife Emîn ile kardeşi Me'mûn arasında başlayan hilâfet mücadelesi sırasında önceleri Emîn'in yanında yer alan Huzeyme daha sonra saf değiştirdi. Me'mûn adına silâhlı mücahede girişen ve Bağdat'a giren Tâhir b. Hüseyin ile önceden mektuplaşan Huzeyme'nin yakınlarıyla görüştüğünden sonra bu kararı aldığı ve Halife Emîn aleyhindeki faaliyetlere iştirak ettiği anlaşılmaktadır (Taberî, VIII, 472-473). 198 (813) yılında Halife Emîn Me'mûn'a bağlı kuvvetler tarafından kuşatıldığı sırada Herseme b. A'yen, Tâhir b. Hüseyin, Süleyman b. Mansûr ve Sindi b. Şâhek Huzeyme'nin evinde toplanarak Emîn'in Herseme'ye teslim olmasını, hilâfet âlâmetleri olan mühür, asâ ve hırkanın da Tâhir b. Hüseyin'e emanet edilmesini kararlaştırmışlardı (a.g.e., VIII, 481-482).

Hayatının sonlarına doğru gözlerini kaybeden Huzeyme 18 Şâban 203'te (18 Şubat 819) Bağdat'ta öldü. Bağdat'ta ona izâfeten Derbû Huzeyme adıyla anılan bir geçit vardır. Huzeyme, İbn Ebû Zî'b'den bir hadis rivayet etmiştir (Hatîb, VIII, 341).

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *el-Târîh* (Ömerî), s. 460, 462, 463, 465; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif*, Beyrut 1390/1970, s. 184; Dineverî, *el-Ahbârü't-tvâl*, s. 172, 385; Ya'kübî, *Târîh*, II, 419, 426, 428, 429, 441; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VII, 360, 386, 498-499; VIII, 232-233, 236, 270, 338, 346, 373-374, 472-473, 481-482; Ceşyârî, *el-Vüzerâ' ve'l-küttâb*, s. 307; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 341; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), IX, 83, 197; X, 3, 45, 118; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, Kahire 1347-57, V, 321, 383, 565-566; VI, 123, 207, 278, 348; a.m.f., *el-Lübâb*, III, 338; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 423; V, 109; İbn Kesir, *el-Bidâye*, X, 31, 207, 224, 240; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, Beyrut, ts., II, 6; G. Le Strange, *Baghdad During the Abbasid Caliphate*, Oxford 1900 → (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, s. 218; Farouk Omar, *The 'Abbasid Caliphate 132/750-170/786*, Baghdad 1969, s. 108, 131, 196, 290; Zirikî, *el-A'lâm*, II, 351; J. Lassner, *The Shaping of 'Abbasid Rule*, Princeton-New Jersey 1980, s. 206; H. Kennedy, *The Early Abbasid Caliphate*, London 1986, s. 82, 112, 113, 123, 130, 132, 136, 137, 145, 147, 148, 155.

HASAN ONAT